

KONFERENSIYALAR COM

ANJUMANLAR PLATFORMASI

**II RESPUBLIKA ILMIY-
AMALIY KONFERENSIYASI**

**YANGI DAVR ILM-
FANI: INSON UCHUN
INNOVATSION G'OYA
VA YECHIMLAR**

YANVAR, 2026

ISSN 3093-8791

ELEKTRON NASHR:

<https://konferensiyalar.com>

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR

II RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI MATERIALLARI

2026-yil, yanvar

TOSHKENT-2026

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
II Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
2-jild, 2-son (yanvar, 2026-yil).– 343 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 22-yanvar

Mas'ul muharrir:
Isanova Feruza Tulqinovna

Annotatsiya

Mazkur to'plamda "Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar" mavzusidagi II Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari jamlangan. Nashrda respublikaning turli oliy ta'lim muassasalari, ilmiy markazlari va amaliyotchi mutaxassislari tomonidan tayyorlangan maqolalar o'rin olgan bo'lib, ular ijtimoiy-gumanitar, tabiiy, texnik va yuridik fanlarning dolzarb muammolari va ularning innovatsion yechimlariga bag'ishlangan. Ushbu nashr ilmiy izlanuvchilar, oliy ta'lim o'qituvchilari, doktorantlar va soha mutaxassislari uchun foydali qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ilmiy-amaliy konferensiya, innovatsion yondashuv, zamonaviy fan, fanlararo integratsiya, ilmiy-tadqiqot, nazariya va amaliyot, ilmiy hamkorlik.

Barcha huquqlar himoyalangan.

© Scienceproblems team, 2026-yil

© Mualliflar jamoasi, 2026-yil

MUNDARIJA

FIZIKA-MATEMATIKA FANLARI

Abdulbositova Muborak

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR 9-11

Anvarbekova Ruxsora

DIFFERENSIAL TENGLAMALARNI YECHISHDA PYTHON KUTUBXONALARINING
IMKONIYATLARI 12-14

KIMYO FANLARI

Kosimova Zuxra

OKSIDLANISH STRESSI VA UNING TROMBOSITLAR FAOLIYATIGA TA'SIRI 15-18

Xoshimov Nozimjon, Kosimova Zuxra

ORGANIZMDAGI OKSIDLANISH STRESS HOLATIDA POLIFENOLLARNING ROLI 19-22

BIOLOGIYA FANLARI

Shertoyeva Risliqoy, Mavlanova Sadbarxon

O'ZBEKISTONNING SHARQIY MINTAQASIDA (NAMANGAN) YASHOVCHI 7–16 YOSHLI
BOLALAR VA O'SMIRLARDA KO'RISH CHAQRILGAN POTENSIALLARINING YOSHGA XOS
NORMATIV KO'RSATKICHLARI 23-25

TEXNIKA FANLARI

Qurbonov Mahmudjon, Umarov Abdusalam, Kuchkarov Khoshimjon, Khursanova Odina

STRUCTURAL FEATURES OF POLYAMIDE 6 WITH INCLUSIONS OF IRON OXIDE
NANOPARTICLES 26-38

Valixonov Ilyosbek

KOMPYUTERLI KO'RISH TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA IMO-ISHORA TILINI MATNGA
O'GIRISH TIZIMLARINI TADQIQ ETISH 39-42

Qurbonov Mahmudjon, Kuchkarov Khoshimjon, Umarov Abdusalam

WITH STRUCTURE FORMATION AND THE STRUCTURAL COMPOSITION OF THE
COMPOSITION BASED ON POLYAMIDE WITH IRON OXIDE NANOPARTICLES 43-53

TARIX FANLARI

Nurullayeva Nabira

ISLOHATLAR, YARATILGAN IMKONIYATLAR – XOTIN-QIZLAR UCHUN IMKONIYAT
ESHIGI 54-56

Yuldashev Ulugbek

O'ZBEKISTONDA INKLYUZIV TA'LIM TIZIMI RIVOJLANISHI TARIXI 57-60

To'ychiyeva Dilnoza, Ergasheva Go'zal

ZOMIN TUMANIDAGI TURIZM TARMOQLARINING RIVOJI XUSUSIDA 61-64

Мирзамидинова Шахноза

ОСВЕЩЕНИЕ ИСТОРИЧЕСКИХ ПРОЦЕССОВ, СВЯЗАННЫХ С ПРОБЛЕМАМИ ЯЗЫКА И
ОРФОГРАФИИ, В ПУБЛИЦИСТИКЕ АШУРАЛИ ЗОХИРИ 65-67

Raxmatov Xayrulla

BUXORO VOHASI MA'MURIY-HUDUDIIY BIRLIKLARI VA AHOLISI (XIX ASRNING SO'NGGI
CHORAGI – XX ASR BOSHLARIDA) 68-71

IQTISODIYOT FANLAR

Yusupov Nurillo

BOZOR IQTISODIYOTI SHAROITIDA SANOAT KORXONALARIDA BOSHQARUV FAOLIYATINI
TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI 72-76

Mehmonova Shodiyonaxon

SHHT DOIRASIDA IQTISODIY HAMKORLIKNING RIVOJLANISHI VA UNING O'ZBEKISTON
IQTISODIYOTIGA TA'SIRI 77-80

Ibadullaeva Shokhida

EXPERIENCES OF DEVELOPED COUNTRIES IN APPLYING MARKETING STRATEGIES IN
EXPORTING ENTERPRISES 81-87

Yusupov Nurillo

KORXONALARNING BOSHQARUV TIZIMI SAMARADORLIGINI BAHOLASH
USULLARI 88-92

FALSAFA FANLARI

Rahmatullayev Mardonbek

KIBER MAKONDA SHAXSIY VA JAMOAVIY ERKINLIKNI MUVOZANATLASH
STRATEGIYALARI 93-96

Nabiyev Sherzodjon

DIGITAL DUNYODA YOSHLAR SHAXSIYATINI SHAKLLANTIRISHDAGI
MUAMMOLAR 97-102

Saydaliyev Ilyosbek

MURAKKAB MUHITDAN KELGAN YOSHLARDA SOG'LOM TURMUSH TARZINI
SHAKLLANTIRISHDA FUQAROLIK JAMIYATINING IJTIMOY-FALSAFIY RO'LI 103-106

Meliboev Azizjon

YANGI O'ZBEKISTONDA SIFATLI TA'LIM ORQALI KAMBAG'ALLIKKA QARSHI KURASH VA
XALQ FAROVONLIGINI TA'MINLASH 107-111

FILOLOGIYA FANLARI

Aminov Farrux

INGLIZ VA O'ZBEK OMMAVIY AXBOROT VOSITALARIDA AXBOROT UZATISHNING
MULTIMODAL STRATEGIYALARI VA KOGNITIV MEKANIZMLARI 112-119

Jo'rayeva Madinaxon

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR: O'ZBEKISTON
RESPUBLIKASI VA SUN'IY INTELLEKT SOHASIDAGI INNOVATSIYALAR
MISOLIDA 120-124

Isakova Barchinoy

JEK LONDONNING "MARTIN IDEN" HAMDA O'TKIR HOSHI MOVNING "NUR BORKI, SOYA
BOR" ROMANLARIDAGI POETIK VOSITALAR TAHLILI 125-128

Азизова Насиба

ИССЛЕДОВАНИЕ КОНЦЕПТА ЯЗЫКОВОЙ ЛИЧНОСТИ В РУССКОЙ И УЗБЕКСКОЙ
КЛАССИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ (НА ПРИМЕРЕ А. С. ПУШКИНА, Н. В. ГОГОЛЯ И Л. Н.
ТОЛСТОГО АЛИШЕРА НАВОИ, ЗАХИРИДДИНА БАБУРА) 129-134

Toshboyeva Odinaxon

INGLIZ VA O'ZBEK INTERNET GAZETA SARLAVHALARIDA LEKSIK-SEMANTIK VA SINTAKTIK
VOSITALAR ASOSIDA PRAGMATIK PRESUPPOZITSIYANING IFODALANISHI 135-138

<i>Umirzakova Dilnoza</i>	
ANIMATSION FILMLAR TARJIMASIDA LINGVOPRAGMATIK OMILLAR: QIYOSIY TADQIQOT	139-144
<i>Jabborova Aziza</i>	
SIYOSIY KOMMUNIKATSIYADA EVFEMIZMLARNING AUDITORIYAGA TA'SIRI	145-149
<i>Boykhanov Shukhratjon</i>	
UNDERSTANDING ENGLISH PROVERBS: LEXICAL, STYLISTIC, PSYCHOLOGICAL, AND PRAGMATIC DIFFICULTIES	150-155
<i>Narzulloyeva Maftuna</i>	
A COMPARATIVE ANALYSIS OF OFFICIAL LETTERS IN ENGLISH AND UZBEK PROSE	156-158
<i>Abdullayeva Dildora</i>	
QUTADG'U BILIG FRAZELOGIZMLARINING SEMANTIK-PRAGMATIK TABIATI VA LISONIY TADQIQI	159-162
<i>Umrzaqov Islomjon</i>	
"JANUB RENESSANSI" DAVRI ASARLARIDA BADIY MAKON VA ZAMON POETIKASI	163-165
<i>Fayzullayeva Nozima</i>	
YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR	166-168
<i>Ergashev Nodirbek</i>	
SOCIAL INJUSTICE AND MORAL VALUES IN "OLIVER TWIST" BY CHARLES DICKENS	169-171
<i>Ubaydullaeva Dilfuza</i>	
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA BO'LAJAK MUTAXASSISLARDA NUTQ MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHNING INNOVATSION MODELLARI (IJTIMOIY-GUMANITAR YO'NALISHDA)	172-178
GEOGRAFIYA FANLARI	
<i>Umarov Javohir</i>	
FARG'ONA VILOYATI YER RESURSLARIDAN QISHLOQ XO'JALIGIDA FOYDALANISH SAMARADORLIGINI KOMPLEKS BAHOLASH	179-185
YURIDIK FANLAR	
<i>Hakimboyeva Dildora</i>	
ELEKTRON HUKUMAT VA MA'MURIY HUQUQ MUNOSABATLARINING TRANSFORMATSIYASI	186-188
<i>Самигжонов Зилола</i>	
МЕЖДУНАРОДНЫЕ НОРМЫ, РЕГУЛИРУЮЩИЕ ЗАЩИТУ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА В СЕТИ ИНТЕРНЕТ	189-195
PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Xomidjonov Abrorjon</i>	
OLIY VA PROFESSIONAL TA'LIMDA PEDAGOGIK INNOVATSIYALARNI TATBIQ ETISH TAJRIBASI	196-202

<i>Sodiqova Gulnora</i> KASBIY TA'LIM TIZIMIDA ISH BERUVCHILAR BILAN SAMARALI KOMMUNIKATSIYA STRATEGIYALARI	203-208
<i>Soliyeva Gavharoy</i> "HISOBLASH USULLARI" FANI BO'YICHA O'QUV KONTENTI	209-212
<i>Isaqov Abduvohid</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA METODIK KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISH: ASOSIY TUSHUNCHALAR VA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR	213-217
<i>Юсупова Наргиза, Юсупов Дильшод</i> ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ И РОЛЬ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ОБУЧЕНИИ ТЕХНИКО-ТАКТИЧЕСКИХ ДЕЙСТВИЙ ЮНЫХ ТАЭКВОНДИСТОВ: АНАЛИЗ ЭФФЕКТИВНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВ РАЗВИТИЯ	218-221
<i>Ganiyev Elyorbek</i> TALABALARDA HUQUQIY TAFAKKUR VA TAHLILIY KO'NIKMALARNI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY METODIKASI	222-226
<i>Xabibullayev Alimardon</i> TALABALAR MOBILLIGI VA QO'SHMA TA'LIM ASOSIDA INNOVATSION VA BARQAROR RIVOJLANISH MODELINI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK- INSTITUTSIONAL ASOSLARI	227-233
<i>Nigmatova Nozimaxon</i> INGLIZ TILINI O'QITISHDA GENERATIV SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINI JORIY ETISHNING XORIJIY AMALIYOTI VA PEDAGOGIK SAMARADORLIGI	234-237
<i>Юсупова Наргиза</i> АНАЛИЗ БИОМЕХАНИЧЕСКИХ ПАРАМЕТРОВ АТАКУЮЩИХ ДЕЙСТВИЙ КВАЛИФИЦИРОВАННЫХ ТАЭКВОНДИСТОВ (WT)	238-241
<i>Abdullayeva Asila</i> O'ZBEKISTONNING SO'NGGI TARIXI VA FALSAFA FANINI O'QITISHDA DIDAKTIK UYG'UNLIK	242-247
<i>Ergasheva Nigora</i> BO'LAJAK BOSHLANG'ICH TA'LIM O'QITUVCHILARINING METODIK KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISHDA PEDAGOGIK HAMKORLIKNING METODIK VAZIFALARI	248-251
<i>Alimova Mashxuraxon</i> BOSHLANG'ICH SINIF TEXNOLOGIYA TA'LIMI DARSLARIDA TABIIY MATERIALLARDAN BUYUMLAR TAYYORLASHDA KONSTRUKSIYALASH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI	252-255
<i>G'ofurova Barnoxon</i> TALABALARINING KONSEPTUAL FIKRLASHINI RIVOJLANTIRISHDA OLIY TA'LIMNING METODIK SHART-SHAROITLARI VA PEDAGOGIK IMKONIYATLARI	256-260
<i>Axmedov Yodgorbek</i> ICHKI ISHLAR VAZIRLIGI AKADEMIK LITSEYLARI O'QUVCHILARINING MUSTAQIL O'QUV FAOLIYATIDA TINKERCAD PLATFORMASIDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	261-263

<i>Qozaqova Munajat</i> MUHANDISLIK VA KOMPYUTER GRAFIKASI FANINI O'QITISHDA TALABALAR LOYIHALASH KO'NIKMASINI KO'RGAZMALILIK ASOSIDA RIVOJLANTIRISH	264-267
<i>Парниева Айгуль</i> АКСИОЛОГИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ В ФОРМИРОВАНИИ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ СОВРЕМЕННОГО СТУДЕНТА	268-271
<i>Nosirova Shoiraxon</i> INGLIZ TILIDA KASBIY MULOQOT XULQINING LINGVOKULTUROLOGIK XUSUSIYATLARI	272-278
<i>Azizova Mohiniso, G'ulomova Sevara</i> MAKTAB DARSLARIDA RA'NODOSHLILAR OILASINI O'QITISHDA ZAMONAVIY INTERAKTIV METODLARDAN FOYDALANISH	279-281
<i>Jalilova Xolidaxon</i> METHODOLOGY FOR IMPROVING THE EFFICIENCY OF TEACHING ENGLISH USING WEBQUEST TECHNOLOGY	282-284
<i>Abduvaxobov Shohruhbek</i> MASOFADAN TA'LIM JARAYONIDA UCHRAYDIGAN AMALIY MASALALAR VA ULARNI BARTARAF ETISH BO'YICHA METODIK YONDASHUVLAR	285-287
<i>Аюпов Тимур</i> СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ В ВУЗАХ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	288-290
<i>Tillayeva Nilufar</i> DIALOGIC PEDAGOGY IN ESL WRITING: THE ROLE OF SOCRATIC SEMINARS	291-294
<i>Sobirova Feruza</i> BO'LAJAK INGLIZ TILI O'QITUVCHILARIDA DARSNI REJALASHTIRISH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH MUAMMOLARI	295-299
<i>Karimova Sadoqat</i> CONCEPTUAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO TEACHING ENGLISH TO PRESCHOOL CHILDREN IN A MONTESSORI EDUCATIONAL ENVIRONMENT	300-302
<i>Солохиддинова Фазилатхон</i> МЕТОДИКА РАЗВИТИЯ КОГНИТИВНЫХ УЧЕБНЫХ ДЕЙСТВИЙ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ В АСПЕКТЕ РАЗВИТИЯ ГРАММАТИЧЕСКОГО ПОНЯТИЯ «ИМЯ СУЩЕСТВИТЕЛЬНОЕ»	303-306
<i>Sayidova Nilufar</i> ZAMONAVIY MUZEY EKSPOZITSİYALARIDA INTERAKTIV TEXNOLOGIYALARNING ILMIY - AMALIY AHAMIYATI	307-310
<i>Ne'matova Mahfuzaxon</i> BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHISINING NUTQ FAOLIYATINI FAOL RIVOJLANTIRISHDA FE'L SO'Z TURKUMINING TUTGAN O'RNI	311-313

TIBBIYOT FANLARI

Sobirova Mavludaxon

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR314-316

Ахмаджонова Хуршидабону, Рустамова Шахиста

НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ ПО ИЗУЧЕНИЮ НАСЛЕДСТВЕННАЯ

ПРЕДРАСПОЛОЖЕННОСТЬ ВИРУСАМИ ГЕПАТИТА С (НСV) И В (HBV) НА

МОЛЕКУЛЯРНОМ УРОВНЕ317-322

Xoshimov Muslimbek, Karimjonov Jaloliddin, Inomov Kamoliddin, Izatullayeva Mohlaroyim

O'ZBEKISTONDA NEYRODEGENERATIV KASALLIKLARNING TARQALISH SABABLARI VA

NEYRODEGENERATIV KASALLIKLAR RIVOJLANISHIDA ASTROSITLARDAGI REAKTIV

O'ZGARISHLAR323-326

Мамарова Шодила, Инатуллаева Рано, Сотиболдиева Умида, Кодиржанов Жавохир

ВИТАМИН D: МЕТАБОЛИЗМ, БИОЛОГИЧЕСКАЯ РОЛЬ, ДЕФИЦИТ И

ПРОФИЛАКТИКА327-336

PSIXOLOGIYA FANLARI

Ismoilov Temurbek

VERBAL KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISHDA MADANIY VA IJTIMOY

KONTEKSTNING ROLI337-342

BUXORO VOHASI MA'MURIY-HUDUDIIY BIRLIKLARI VA AHOLISI (XIX ASRNING SO'NGGI CHORAGI – XX ASR BOSHLARIDA)

Raxmatov Xayrulla Bozorboevich

O'zMU Jizzax filiali

Annotatsiya. Mazkur maqolada XIX asrning so'ngi choragi – XX asr boshlarida Buxoro amirligining siyosiy ma'muriy birliklari, aholisining etnik tarkibi xususidagi tadqiqotchining fikr-mulohazalari qisqacha bayon qilingan. Unda asosan Buxoro amirligining ma'muriy-hududiy tuzilishi, aholisi, aholi tarkibi, etnik guruhlarining joylashgan hududi, so'zlashuv tili haqida so'z boradi. Shuningdek maqolada Buxoro amirligining muhim markaziy hududi bo'lgan Buxoro viloyati ma'muriy birliklari aholisi bilan bog'liq joy nomlari va ularning etnik tarkibi bilan qisqacha tanishib chiqish shuni ko'rsatadiki, viloyat o'nlab tuman va bir necha yuzlab qishloqlardan iborat bo'lganligiga e'tibor qartilgan.

Kalit so'zlar: Tuman, beklik, guzar, juhud, g'ayridin, chorjuy, burdaliq, termiy, qushbegi, nurota, etnotoponim, yakkabog', karmana, qarluq, arg'un.

BUKHARA DISTRICT ADMINISTRATIVE TERRITORIAL UNITS AND POPULATION (LATE 19TH CENTURY - EARLY 20TH CENTURY)

Rakhmatov Khayrulla Bozorboevich

Jizzakh Branch of Uzbekistan State University

Annotation. This article briefly presents the researcher's thoughts on the political and administrative units of the Bukhara Emirate and the ethnic composition of its population during the late 19th century and early 20th century. It primarily discusses the administrative-territorial structure of the Bukhara Emirate, its population, demographic composition, the territories inhabited by ethnic groups, and the languages spoken. Additionally, the article provides a brief overview of place names related to the population of Bukhara province, a significant central region of the Bukhara Emirate, and their ethnic composition, highlighting that the province consisted of dozens of districts and several hundred villages.

Keywords: District, beklik, guzar, juhud, g'ayridin, chorjuy, burdaliq, termiy, qushbegi, nurota, ethnotoponym, yakkabog', karmana, qarluq, arg'un.

DOI: <https://doi.org/10.47390/ymdif-y2026v2i2/n13>

Buxoro amirligi davrida amirlikning markaziy hududi asosan Buxoro vohasi yoki Buxoro viloyatidan iborat bo'lib, ushbu hududning siyosiy-ma'muriy jihatdan boshqariluvchi amirlik tarkibidagi boshqa hududlardan birmuncha farqlangan. Bu hudud bosh markaz – poytaxt bo'lmish Buxoro shahri bilan birga shahar tegrasidagi “tuman” deb ataluvchi ma'muriy birliklardan iborat bo'lib, amirlikning asosan “viloyat” yoki “beklik” deb ataluvchi boshqa ma'muriy birliklaridan farq qilgan. XIX asr oxiri – XX asr boshlaridagi Buxoro amirligiga tegishli hujjatlardan ma'lum bo'lishicha, amirlik tarkibida jami 27 ta viloyat va 11 ta tuman mavjud edi. Buxoro amirligida ma'muriy boshqaruvning o'rta bo'g'iniga xos amloklar tizimi 330 ga yaqin aholi manzillaridan iborat bo'lgan[1]. Shu bilan birga, amirlikda vaqti-vaqti bilan ham viloyat yoki beklik, ham tuman va amlokliklarning ma'muriy bo'linishida birmuncha farqliliklar ko'zga tashlanib, ayrimlarining nomi o'zgarsa, ayrimlarining boshqa bir ma'muriy birlik tarkibiga o'tkazilishi kabi holatlar kuzatilgan. Ayniqsa, XIX asr oxiri – XX asr boshlarida Buxoro

amirligining bir necha viloyat va tumanlarida bir qator ma'muriy o'zgarishlar qiliningani ma'lum.

Jumladan, tuman maqomiga ega bo'lgan aholi maskanlari asosan Buxoro atrofida joylashib, ulardan "Shimoliy-i Rud" (Daryoning shimoli) va "Janubiy-i Rud" (Daryoning janubi) 1915 yilda tashkil etilgan bo'lib, ular Buxoro shahri orqali o'tgan Shohrud kanalining ikki qirg'og'i bo'yida joylashgan. Bu haqdagi ma'lumotlar Abdurahmon Tamkin Buxoriyning «Matali al-Faxira va matalib at-Torixa» asari va Buxoro amirligi ma'murlari tomonidan 1914 yilda tartib qilingan hujjatlarda o'rin olgan[2].

Abdurahmon Tamkin Buxoriy Buxoro ma'muriy tizimida tumanlar shakllanishiga asos bo'lgan an'ana haqida yozar ekan, uzoq o'tmishda 80 aholi manzilini bir tumanga birlashtirishga qaror qilinganini, keyinchalik esa tumanlardagi aholi manzillarining soni bu me'yordan ko'payib ketgani haqida aytib o'tadi. Haqiqatdan ham, Qushbegi arxivi hujjatlarida keltirilgan ma'lumotlariga ko'ra, 1915–1916 yillarda har bir tumanda o'rta hisobda 120–340 tagacha aholi manzillari bo'lgan[1]. Bundan ko'rinadiki, amirlik ma'muriyati boshqaruvni qulaylashtirish, xususan, aholidan olinadigan soliqlarni tartibga solish uchun vaqti-vaqti bilan siyosiy-ma'muriy islohatlar o'tkazib turgan.

Bundan tashqari, amirlikda "Kuhistoniy", ya'ni "tog'lik, tog'da yashovchilar" degan ibora mavjud bo'lib, ular Zarafshon daryosining yuqori oqimidagi tojik tilli yoki qadimiy eroniy lahjalarida (yag'nobi, maschoi, g'alcha) so'zlashuvchi tog'lik aholi hamda Zarafshon va Hisor tog' tizmalari aholisi, Surxon vohasi va Sharqiy Buxorodagi Badaxshon tog'larida istiqomat qiluvchi aholidan iborat bo'lgan. "Shimoliy-i Rud" (Daryoning shimoli) va "Janubiy-i Rud" (Daryoning janubi) deb nomlangan ikki yangi tuman boshqa tumanlardan ma'muriy jihatdan farq qilib, ularda ma'muriy boshqaruv markazi mavjud bo'lmagan. Bu tumanlardan yig'iladigan soliq tushumlari ustidan Buxoro ma'muriy hokimiyatida tosh-tarozi, bozor narxlari, vaqf mulklarining hisob-kitobi ustidan nazorat qiluvchi amaldor "Sadir" – rais javobgar hisoblangan. Boshqa tumanlarda esa ma'muriy soliq tizimi ustidan tuman hokimliklarining qozilari nazorat olib borishar, o'z navbatida, ular amirlikning qozikalon mansabidagi amaldorga bo'ysunar edilar[1].

Buxoro amirligining janubiy va janubi-g'arbiy hududlaridan biri bo'lgan Karki viloyati mavzellarining mayda aholi manzillariga bo'linishida o'ziga xoslik mavjud bo'lib, ushbu viloyat mavzolari, boshqa viloyatlardan farqli ravishda, "bekcha" deb atalgan kichik ma'muriy tuzilmalarga ajratilib boshqarilgan. Har bir bekchada o'z "bekchaxona"si bo'lib, ular orqali aholi maskanlari nazorat qilingan. Bu yerlarda Karki, Kelif kabi nisbatan yirik aholi maskanlari – shahar yoki shaharchalar hududdagi iqtisodiy markaz vazifasini bajargan. Aholining sezilarli bir qismi ushbu shaharlarda yashab, hunarmandchilik, baliqchilik, tijorat va dehqonchilik bilan shug'ullanadigan turli etnik guruhlardan, xususan, o'troq o'zbek va turkmanlardan iborat bo'lgan bo'lsa, hududning dasht va cho'l qismlarida ko'chmanchi o'zbek va turkman urug'lari istiqomat qilishgan.

Buxoro amirligining ma'muriy-boshqaruv tizimida "guzar" deb atalmish aholi manzillari ikki xil bo'lib, joylarga qarab birmuncha farqli ma'muriy birliklar sifatida o'zini namoyon qilgan. Xususan, Buxoro shahridagi guzarlar o'zini o'zi boshqargan va amirlik markaziy tizimiga bo'ysungan bo'lsa, Nurota viloyatida "guzar" tushunchasi tuman va amloklarga qaraganda nisbatan yirik ma'muriy-hududiy birlikni bildirgan. Nurotada har bir guzar bir necha qishloqni birlashtirgan. Yuqori Amudaryo bo'ylab Qorategin viloyati "rabova"larga bo'lingan, ular esa, o'z

navbatida, mavze va qishloqlarga taqsimlangan. Pomirdagi Rushon va Shug'non viloyatlari o'z ichki ma'muriy rayonlarini oqsoqolliklar tizimi sifatida taqsimlagan.

Buxoro vohasida o'zbek va tojiklardan tashqari yana turkman, qozoq, arab, lo'li va boshqa yana bir qator millat va elatlar yashab, aholi ro'yxatlarida ular haqida ham u yoki bu darajada raqamlar keltirilgan. Biroq ularning bir qismi sezilarli, bir qismi esa nisbatan kamsonli bo'lganligi uchun ularga amirlikning nufuzi yuqori aholi sifatida tilga olinmagan. Shu o'rinda aytib o'tish kerak, Buxoro vohasi aholi manzillari nomlari orasida etnik mansublikni ifodalovchi ko'plab atamalar uchrab, ayrim tadqiqotchilarning "qirg'iz|| nomi bilan bog'liq aholi maskanlarini to'g'ridan-to'g'ri qirg'iz millati bilan bog'lashlariga[3] qo'shib bo'lmaydi. Qirg'iz atamasi bilan boshlangan qishloq nomlarining tarqalish joylari Buxoro viloyatidagi Xo'tfar, Kom-i Abo Muslim kabi tumanlarda va viloyatga qo'shni Karmana, Xarqon rud, Yakkabog', Chiroqchi, Kitob, Xatirchi, Ziyoddin, Xuzor bekliklarida, shuningdek, Hisor, Qorategin viloyatlariga to'g'ri kelishini yozib, bu demak qirg'iz elatining asosiy to'plari Qashqadaryo, Samarqand va Buxoro viloyatlarida yashagan degan xulosaga keladi. Aslida aytib o'tilgan viloyat va tumanlardagi qirg'iz etnotoponimli qishloqlar aholisi o'zbeklardan iborat bo'lib, ushbu aholi maskanlarining bunday nomlanishi ularning 92 o'zbek urug'idan biri bilan bog'lanadi. XVI – XX asrga tegishli o'zbek urug'lari ro'yxati – shajaralarda —qirg'iz o'zbek urug'laridan biri sifatida tilga olinib[4], ularning kelib chiqishi Shayboniylar davridagi Dashti Qipchoq ko'chmanchi o'zbeklariga aloqadordir. Ya'ni ular Janubiy Sibir va Yettisuv qirg'izlariga to'g'ridan-to'g'ri aloqasi bo'lmay, o'zbek tilining qipchoq lahjasida so'zlashgan va o'zlarini o'zbek urug'i sifatida bilishgan. Shu bilan birga, 1860- yillarigacha Buxoro amirligiga qarashli bo'lgan Jizzax viloyatining tog'li hududlari – Zomin va Qoratikan (Baxmal) tumanlarida qirg'iz aholi yashab, ular amirlikning qirg'iz deb nomlangan boshqa hududlari aholisi bilan etnik jihatdan to'g'ridan-to'g'ri bog'liq bo'lmagan. Ya'ni Jizzax viloyatidagi qirg'izlar qirg'iz tilida so'zlashsalar[4], amirlikning ko'chmanchi o'zbeklarga aloqador qirg'iz urug'i vakillari o'zbekcha so'zlashganlar.[5]

Xullas, Buxoro amirligining muhim markaziy hududi bo'lgan Buxoro viloyati ma'muriy birliklari aholisi bilan bog'liq joy nomlari va ularning etnik tarkibi bilan qisqacha tanishib chiqish shuni ko'rsatadiki, viloyat o'nlab tuman va bir necha yuzlab qishloqlardan iborat bo'lgan. Aholining katta qismi deh va qishloq deb ataluvchi hamda muayyan bir amloklik tarkibida bo'lgan aholi maskanlarida yashaganlar. Viloyatdagi yirik aholi maskanlari amirlikning boshqa hududlaridan farqli holda viloyat yoki beklik deb atalmasdan tuman deb yuritiluvchi ma'muriy birliklarga taqsimlab boshqarilgan. Viloyat ko'p millatli va ko'p elatli hudud bo'lib, aholining katta qismini o'zbek va tojik tillarida so'zlashuvchilardan iborat bo'lgan. Shu bilan birga, viloyatning g'arbiy qismida turkmanlar, shimoli-sharqiy qismida esa qozoqlar aholining sezilarli bir qismini tashkil etgan. Shuningdek, tojik va o'zbek tillarida so'zlashgan va arab deb atalgan etnik guruh ham o'zlarining bir necha o'nlab qishloqlariga ega bo'lgan.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Abduvahobova M.R. Qushbegi arxivida tarixiy toponimlar va Buxoro amirligining ma'muriy-hududiy tizimi (ilmiy risola). – Toshkent: Toshkent Davlat sharqshunoslik instituti, 2006. – B. 15.

2. Naselennyye punkty Buxarskogo emirata (kones XIX – nachalo XX v.) / Materialy k istoricheskoygeografii Sredney Azii. Pod. Red. A.R. Muxammedjanova. –Toshkent: Universitet, 2001. – S. 4.
3. Abduvahobova M.R. Qushbegi arxivida tarixiy toponimlar va Buxoro amirligining ma'muriy-hududiy tizimi ..., b. 6-7.
4. Sultanov T.I. Опыт анализа традиционных списков 92 «plemen ilatiya» // Srednyaya Aziya v drevnosti i srednevekovye. – M.: Nauka, 1977. – S. 165-176.
5. Babayarov G., Kubatin A. K voprosu o termine «92 uzbekskix plemeni» v kontekste istoricheskix svyazey tyurkskix narodov // Global-Turk. – No. 4. – Astana: International Turkic Academy, 2014. – S. 137-147.
6. Qorayev S. Toponimika. – T.: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2006. –B. 81-82;
7. To'ychiboev B., Qashqirli Q. Zomining til qomusi. – Toshkent: Akademnashr, 2021.
8. Raxmatov X. B. Buxoro amirligi aholisining etnik tarkibi xususida (XIX asrning ikkinchi yarmi–XX asr boshlari) //vzglyad v proshloe. – 2021. – №. SI-3.

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR

II RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI MATERIALLARI

2026-yil, yanvar

Mas'ul muharrir: *F.T.Isanova*
Texnik muharrir: *N.Bahodirova*
Diszayner: *I.Abdihakimov*

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
II Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
2-jild, 2-son (yanvar, 2026-yil). – 343 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 22-yanvar

Barcha huquqlar himoyalangan.
© Science problems team, 2026-yil.
© Mualliflar jamoasi, 2026-yil.